

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-31>

УДК 336.76

Давиденко Надія Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
декан факультету фінансів та цифрових технологій,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7469-5536>

Лемішко Олена Олександрівна

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6216-652X>

Nadiia Davydenko

State Tax University

Olena Lemishko

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ ПОВЕДІНКУ УКРАЇНСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

THE IMPACT OF DIGITALISATION ON THE FINANCIAL BEHAVIOUR OF UKRAINIAN HOUSEHOLDS

Анотація. У статті досліджено процеси трансформації фінансової поведінки домогосподарств в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Обґрунтовано, що цифровізація не лише змінює інструменти доступу до фінансових послуг, а й формує нову парадигму прийняття фінансових рішень, де ключову роль відіграють цифрова та фінансова грамотність, довіра до онлайн-сервісів, схильність до ризику та соціально-психологічні чинники. Розглянуто вплив цифрового середовища на структуру доходів, витрат, моделі заощадження й інвестування домогосподарств, а також їхню адаптацію до умов економічної нестабільності. Виділено категорію цифровізованих домогосподарств як носіїв нових моделей поведінки у фінансовій сфері. На основі аналізу визначено основні напрями змін, серед яких: зменшення ролі готівкових операцій, зростання використання мобільного банкінгу, орієнтація на захищені активи. Зроблено висновок про необхідність державної підтримки процесів цифрової та фінансової освіти для зміцнення фінансової стійкості населення.

Ключові слова: біхевіористичні фінанси, фінансова поведінка, домогосподарства, цифровізація, фінансова грамотність, цифрове середовище.

Summary. This article explores the key trends and determinants of changes in household financial behavior in Ukraine under the influence of rapid digital transformation. It is emphasized that digitalization has become a crucial factor in reshaping not only the financial instruments and channels available to households but also the underlying logic behind financial decision-making processes. The research highlights that households are increasingly shifting from traditional financial models based on cash transactions and offline banking to more dynamic, digitally mediated patterns of behavior that include mobile banking, online payments, digital wallets, and fintech platforms. The study identifies that the transformation of financial behavior is largely influenced by the level of financial and digital literacy, trust in financial institutions, access to the internet, and socio-demographic factors such as income, age, and education. In the conditions of prolonged economic instability and military conflict, Ukrainian households have shown adaptability by prioritizing financial safety, increasing demand for secure assets such as government bonds, and reducing long-term investment activity. The concept of a “digitalized household” is introduced and analyzed as a unit that not only consumes digital financial services but also strategically uses them to manage income, expenses, savings, and investments. Based on empirical observations, five major transformation directions are identified: (1) reduced cash usage and increased digital payments, (2) growth of investment activity into low-risk and alternative assets, (3) transformation of saving behavior towards short-term liquidity management, (4) a shift in consumption patterns toward digital platforms, and (5) increasing importance of financial literacy as a factor of financial resilience. The paper concludes with a call for active involvement of the state and financial institutions in promoting inclusive digital and financial education, expanding access to quality digital financial services, and supporting household financial adaptation in

the face of ongoing socio-economic challenges. These measures are crucial for the formation of stable, adaptive, and financially responsible households that are better equipped to thrive in the digital economy.

Keywords: behavioural finance, financial behaviour, households, digitalisation, financial literacy, digital environment.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій змінюється не лише структура економіки, але й трансформується фінансова поведінка окремих економічних агентів, зокрема домогосподарств. Цифровізація охоплює всі сфери повсякденного життя – від онлайн-банкінгу та електронної комерції до цифрової фінансової грамотності та використання мобільних застосунків для управління особистими коштами. На тлі цих трансформацій домогосподарства стають не лише споживачами цифрових фінансових послуг, але й активними учасниками нових економічних відносин. Такий контекст вимагає переосмислення класичних уявлень про прийняття фінансових рішень, з урахуванням як економічних, так і соціально-психологічних аспектів.

Традиційні моделі фінансової поведінки, засновані на припущенні про раціонального споживача, дедалі менше відображають реальні мотивації та дії сучасних домогосподарств. Зокрема, у цифровому середовищі зростає роль суб'єктивних чинників – довіри до цифрових платформ, рівня цифрової компетентності, схильності до ризику, тощо. Незважаючи на зростаючий науковий інтерес до цієї теми, в українському науковому просторі все ще бракує комплексних досліджень, які б інтегрували міждисциплінарні підходи – фінансовий, соціологічний, психологічний – до аналізу трансформацій фінансової поведінки домогосподарств у цифрову добу. Особливо це актуально в контексті підвищеної економічної нестабільності, зміни моделей споживання, а також необхідності формування ефективної фінансової політики, орієнтованої на підтримку домогосподарств у нових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації фінансової поведінки домогосподарств у контексті цифровізації є предметом міждисциплінарного аналізу, що охоплює економічну теорію, поведінкові фінанси, соціологію, психологію та цифрові технології. У дослідженнях сучасних науковців дедалі більше уваги приділяється аналізу впливу цифрового середовища на прийняття фінансових рішень, споживчу поведінку та рівень фінансової грамотності [1; 4].

Значний внесок у вивчення основ фінансової поведінки зробили представники неокласичної та поведінкової економіки. Класичні теорії раціонального вибору, такі як моделі Модільяні та Брумберга [9] (теорія життєвого циклу) або Фрідамана [7] (гіпотеза постійного доходу), формували розуміння домогосподарства як агента, що приймає обґрунтовані економічні рішення з метою максимізації добробуту. Водночас поведінкові підходи,

запропоновані Д. Канеманом та А. Тверські критикують припущення абсолютної раціональності, наголошуючи на когнітивних викривленнях, емоціях і впливі соціального середовища [8].

Цифровізація суттєво змінила умови економічної взаємодії: електронні платіжні системи, мобільні банківські сервіси, онлайн-кредитування, платформи P2P-фінансування і криптовалюти формують нові шаблони фінансової поведінки.

В українському контексті варті уваги роботи, що вивчають специфіку цифровізації фінансової поведінки в умовах економічної нестабільності, воєнного стану та зростаючих соціальних ризиків (зокрема, публікації Кізими Т, Булавінець В., Кізіма А. та ін.) [3]. Ними висвітлюється неоднорідність адаптації домогосподарств до цифрових змін залежно від рівня доходу, віку, освіти, регіону проживання та доступу до інтернету.

Таким чином, цифрова трансформація не просто модифікує інструменти фінансової поведінки, але й змінює саму парадигму фінансового мислення. Потреба в глибшому аналізі цього процесу в українських реаліях, особливо в умовах кризи, зумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Метою дослідження є виявлення ключових чинників і особливостей трансформації фінансової поведінки домогосподарств в Україні під впливом цифровізації, а також аналіз змін у мотиваціях, пріоритетах та фінансових стратегіях домогосподарств у новому цифровому середовищі з урахуванням соціально-економічних викликів, зокрема умов воєнного стану.

Вклад основного матеріалу дослідження. Цифрові трансформації, які відбуваються в умовах сучасної економіки, спричиняють суттєві зміни у моделях фінансової поведінки домогосподарств. У контексті зростаючої цифровізації економіки домогосподарства змушені адаптуватися до нових умов прийняття фінансових рішень, змінювати свої споживчі, інвестиційні та заощаджувальні пріоритети, а також формувати нові патерни поведінки на ринку фінансових послуг [6].

Фінансову поведінку домогосподарств в Україні можна охарактеризувати як таку, що перебуває на стадії трансформації. Серед ключових детермінант змін виступають: вплив цифрових технологій, рівень фінансової та цифрової грамотності, доступ до мережі Інтернет, зміна доходів і добробуту, а також поведінкові установки та споживчі очікування. Цифрові технології стали не лише каналом для здійснення фінансових операцій, але й важливим інструментом підвищення фінансової включеності.

Аналіз структурних змін у фінансовій поведінці свідчить про зростаючу довіру до електронних фінансових послуг, збільшення використання безготівкових платежів, онлайн-банкінгу, мобільних додатків і цифрових гаманців. Водночас зберігаються і проблемні тенденції: низький рівень інвестиційної активності, обмежене використання фінансових інструментів, ризиковано-кредитна поведінка.

Важливим чинником трансформації є поява категорії цифровізованих домогосподарств. Трансформація фінансової поведінки проявляється і в зміні стратегій споживання: домогосподарства все частіше орієнтуються на індивідуалізовані, цифровому обслуговувані сервіси, демонструючи гнучкість у фінансових рішеннях [5]. У цьому контексті набуває значення концепція «цифровізованого домогосподарства» – як такого, що повною мірою використовує можливості цифрового середовища для формування і реалізації власної фінансової стратегії.

На основі аналізу фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації можна виокремити такі ключові напрями трансформації:

- зміна структури доходів і витрат: зменшення частки готівкових операцій на користь безготівкових; зростання витрат на цифрові послуги;
- збільшення інвестиційної активності: зокрема, в інструменти з державним захистом, а також високоризикові активи;
- модифікація моделей заощадження: схильність до зберігання ресурсів у національній валюті на коротко- і середньострокові періоди;
- переорієнтація споживчої поведінки: на товари й послуги з цифровими каналами доступу, включаючи електронну комерцію;
- посилення ролі фінансової грамотності як фактора ефективності фінансової поведінки.

Значну роль у трансформації фінансової поведінки відіграє рівень фінансової грамотності. Він визначає готовність домогосподарств раціонально використовувати фінансові ресурси, аналізувати фінансові ризики, формувати фінансові цілі та забезпечувати довгострокову стійкість. Цифрова грамотність, у свою чергу, відповідає за здатність

користуватися цифровими фінансовими продуктами та інструментами безпечно й ефективно (табл. 1).

Умови повномасштабної війни в Україні також стали каталізатором змін у фінансовій поведінці населення. Зростає попит на захищені фінансові активи, зокрема державні облигації, зберігається орієнтація на споживання базових товарів, знижується схильність до довгострокових інвестицій. Разом з тим, домогосподарства демонструють гнучкість у використанні цифрових фінансових послуг, що свідчить про зростаючу адаптивність до змін.

Висновки. Результати проведеного дослідження засвідчують, що цифровізація є не просто технологічною трансформацією, а глибоким соціально-економічним процесом, який істотно змінює фінансову поведінку домогосподарств в Україні. Аналіз показав, що під впливом цифрових інструментів та сервісів домогосподарства дедалі активніше змінюють традиційні підходи до управління власними фінансами, зокрема у питаннях споживання, заощадження, інвестування та фінансового планування.

З'ясовано, що ключовими чинниками, які визначають характер цих змін, є рівень фінансової та цифрової грамотності, доступ до технологій, довіра до онлайн-фінансових послуг, адаптація до економічної нестабільності та зростаюча потреба в безпеці фінансових активів. У цьому контексті особливу аналітичну цінність має виділення категорії «цифровізованих домогосподарств» – тих, які не лише користуються цифровими продуктами, а й формують нову логіку прийняття фінансових рішень, орієнтовану на гнучкість, ефективність і ризик-менеджмент.

Встановлено, що цифрова трансформація фінансової поведінки проявляється у п'яти ключових напрямках: зменшенні використання готівки, зростанні популярності мобільного банкінгу, зміні пріоритетів заощаджень, посиленні інтересу до захищених інвестицій та зростанні ролі фінансової обізнаності. Водночас існують і певні загрози: збереження низької інвестиційної активності, нерівномірність доступу до цифрових

Таблиця 1 – Основні фактори трансформації фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації

Фактор впливу	Характер впливу	Приклад прояву
Цифрові технології	Створюють нові канали взаємодії з фінансовими установами	Використання мобільних банків, цифрових гаманців
Фінансова грамотність	Визначає здатність управляти фінансами	Планування бюджету, аналіз витрат
Цифрова грамотність	Забезпечує ефективне використання онлайн-фінансових сервісів	Реєстрація онлайн-депозитів, інвестиційні додатки
Економічна нестабільність (війна)	Сприяє перецінці фінансових пріоритетів	Переорієнтація на збереження, купівлю облигацій
Зміна структури доходів	Впливає на рівень заощаджень і витрат	Зменшення довгострокових інвестицій

Джерело: сформовано авторами за [1; 2; 6]

сервісів, низький рівень цифрової безпеки серед окремих груп населення.

У підсумку можна констатувати, що для підвищення фінансової стійкості українських домогосподарств в умовах цифрової економіки необхідна цілеспрямована політика держави та фінансових інституцій. Її основою має стати розвиток інклю-

зивної фінансової та цифрової освіти, удосконалення нормативного регулювання, стимулювання прозорості цифрових сервісів і захист прав споживачів. Лише за таких умов можлива побудова адаптивної, освіченої та відповідальної фінансової поведінки, що сприятиме як індивідуальному добробуту, так і макроекономічній стабільності.

Список використаних джерел:

1. Добрянська Н. Б. Вплив цифровізації на фінансову поведінку домогосподарств в сучасних умовах. *Український економічний часопис*. 2023. № 2. С. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-2-5> (дата звернення: 27.05.2025).
2. Дубина М., Холявко Н., Попело О. Цифровізація ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. №2 (25). С. 160–177.
3. Кізіма Т., Булавинець В., Кізіма А. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті розвитку поведінкових фінансів. *Економічний аналіз*. 2022. №32 (4). С. 152–164.
4. Пшик Б. І., Грудзевич У. Я. Зміни у фінансовій поведінці домогосподарств в умовах розвитку цифрової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 18. С. 34–41.
5. Davydenko N. Modern paradigm of agrarian units' financial security assessment. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 5–6. pp. 90–93
6. Davydenko N., Wasilewska N., Kliuchka O. The influence of behavioural biases on decision-making by financial managers. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. № 1. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25907> (дата звернення: 24.05.2025).
7. Fredann J. *Urbanization Planning and National Development*. Beverly Hills, London, 1973. 345 p.
8. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*. 1979. No. 47. P. 263–291. URL: <https://www.jstor.org/stable/1914185> (дата звернення: 30.05.2025).
9. Modigliani F., Brumberg R. *Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data*. *Post Keynesian Economics*. New Brunswick: Rutgers University Press. 1954. pp. 388–436.

References:

1. Dobrianska N. B. (2023) Vplyv tsyfrovizatsii na finansovu povedinku domohospodarstv v suchasnykh umovakh [The impact of digitalisation on household financial behaviour in the current environment]. *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys – Ukrainian Economic Journal*, no 2, pp. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-2-5> (in Ukrainian)
2. Dubyna M., Kholiavko N., Popelo O. (2022) Tsyfrovizatsiia rynku finansovykh posluh: perevahy ta ryzyky dlia domohospodarstv [Digitalisation of the financial services market: benefits and risks for households]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Herald of Polissya*, no 2 (25), pp. 160–177. (in Ukrainian)
3. Kizima T., Bulavynets V., Kizima A. (2022) Finansova povedinka domohospodarstv u konteksti rozvytku povedinkovykh finansiv [Financial behaviour of households in the context of behavioural finance development]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, no 32 (4), pp. 152–164. (in Ukrainian)
4. Pshyk B. I., Grudzevych U. Ya. (2023) Zminy u finansovii povedintsi domohospodarstv v umovakh rozvytku tsyfrovoy ekonomiky [Changes in the financial behaviour of households in the context of the digital economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no 18, pp. 34–41.
5. Davydenko N. (2015) Modern paradigm of agrarian units' financial security assessment. *Economic Journal-XXI*, no 5–6, pp. 90–93. (in Ukrainian)
6. Davydenko N., Wasilewska N., Kliuchka O. (2023) The influence of behavioural biases on decision-making by financial managers. *Economics and business management*, no 1. Available at: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25907>
7. Fredann J. (1973) *Urbanization Planning and National Development*. Beverly Hills, London. 345 p.
8. Kahneman D., Tversky A. (1979) Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, no 47, pp. 263–291. Available at: <https://www.jstor.org/stable/1914185>
9. Modigliani F., Brumberg R. (1954) *Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data*. *Post Keynesian Economics*. New Brunswick: Rutgers University Press. pp. 388–436.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2025